

DIN ACTIVITATEA POLITICĂ A PROF. UNIV. GHEORGHE BRĂȚIANU LA PITEȘTI (1930-1938)*

PAUL I. DICU

Criza dinastică din anii 1925-1930 și moartea neașteptată, la 24 noiembrie 1927, a marelui om politic Ionel I.C. Brătianu au determinat intensificarea divergențelor din interiorul unor partide politice, inclusiv din P.N.L.

Prof. Gh. I. Brătianu¹ a fost de acord cu revenirea prințului Carol în țară și cu proclamarea lui ca rege al României. În consecință, la 9 iunie 1930, conducerea Partidului Național Liberal l-a exclus din rândurile membrilor săi. În replică, prof. Gh. Brătianu, susținut public de Carol al II-lea, la 15 iunie 1930, a înființat o formațiune politică disidentă a partidului liberal: „P.N.L.-Gh. Brătianu”².

* Paul I. Dicu, *Din activitatea politică a lui Gh. I. Brătianu la Pitești*, comunicare prezentată în sesiunea anuală a Muzeului Județean Argeș, Pitești, 13 noiembrie 1992. Autorul comunicării și al articolului a fost student al prof. G. Brătianu în anii 1945-1947.

¹ *Enciclopedia Istoriografiei Românești (EIR)*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 72-73; *Istoriografia istorică a României, VII*, Editura Academiei Române, 1990, p. 24-25, nr. 320-360; Gh. Brătianu, născut 28 ianuarie 1898, Ruginoasa, jud. Iași, fiul lui Ionel I. C. Brătianu (1864-1927), decedat 27 aprilie 1957, în închisoarea din Sighetul Marmăției, deținut politic (ziua nașterii, 28 ianuarie, și ziua decesului, 27 aprilie sunt trecute în actul de deces nr. 131/20 iulie 1957, din registrul de stare civilă de la Primăria orașului Sighet, jud. Maramureș - Extras de deces nr. 33517, întocmit la 22.09.1999 și expediat la Primăria din Pitești, la solicitarea noastră; în alte lucrări sunt notate datele 30 ianuarie 1898, respectiv, 24 aprilie 1957. Ziua exactă a decesului este greu de stabilit (v. Mircea T. Georgescu, *Era 23 aprilie 1953...*, în „Magazin Istoric” nr. 8, august 1990, p. 16; Maria Gh. Brătianu, *Enigma morții sale*, în „Magazin Istoric”, nr. 3, martie 1991, p. 11-36; idem, nr. 4, aprilie 1991, p. 16-18). Liceul și Facultatea de Drept Iași (1919), Facultatea de Litere Paris (1921), doctor în filozofie Cernăuți (1923), doctor în litere (de stat) Paris (1929); profesor de istorie la Universitatea din Iași (din 1924) și București (1940-1947), membru corespondent (1928) și titular (1942) al Academiei Române; membru al PNL, lider al grupării liberale disidente (1930-1938), deputat înainte și după 1930. În volumul intitulat *Istoria României. Enciclopedie*, Edit. Nemira, București, 1987, p. 397, autorul Costin Scorpan a menționat mai multe personalități care au fost ucise în închisori după 1947. Atragem atenția că prof. univ. Ion Petrovici (1882-1972), Simion Mehedinți (1869-1962), Dimitrie Gusti (1880-1955) ș.a., au murit după eliberarea din închisori. (v. I. Mamina și I. Scurtu, *Guverne și guvernanți (1916-1938)*, Edit. SILEX, București, 1996, p. 180-181; 206; 222-223.

² Ioan Scurtu, *Partidele politice din România (1918-1938)*, în „Studii și Articole de Istorie” (SAI), XXXIII - XXXIV, București, 1976, p. 220-221 (v. și bibliografia de la p. 218). Unii cercetători au afirmat că producerea disidenței liberale a fost influențată și de neînțelegerile dintre Ionel I.C. Brătianu și fiul său prof. Gh. Brătianu. La 2 iulie 1931, într-o ședință a Camerei Deputaților, Ion Gh. Duca, președintele P.N.L., a „dat în vileag părerea rea ce o avea Ionel Brătianu despre fiul său...”, adică a dezvăluit public conținutul conflictelor dintre tată și fiu. Această intervenție a fost dezaprobată de către mulți deputați (Radu R. Rosetti, *Pagini de jurnal*- 1931, în „Magazin Istoric”, XXI, nr. 2, (239), București, februarie 1987, p. 37.

De la început, Gh. Brătianu a ținut să precizeze că formațiunea sa nu este o grupare disidentă a P.N.L., ci un partid politic independent, cu statut propriu și un program distinct. Numeroase personalități s-au înscris în noul partid³. În scurt timp au fost înființate organizații județene, orășenești și comunale. La Pitești, reședința județului Argeș, și-a desfășurat activitatea o puternică organizație georgistă, cu un club corespunzător, bine condus⁴. Se știe că în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea după București, reședința argeșeană era considerată al doilea centru politic al României. La Pitești confruntările dintre liberali, conservatori, țăraniști ș.a. erau permanente, uneori violente. Aici se aflau Brătienii și Goleștii, Armand Călinescu și Ion Mihalache. Din aceste considerente prof. Gh. Brătianu, președintele partidului la nivel național, a ținut să fie și președinte al organizației județene argeșene pe întreaga durată a formațiunii sale (1930-1938). În mod similar a procedat Armand Călinescu membru în conducerea centrală a P.N.Ț. și președinte al organizației argeșene între anii 1926-1938.

La Pitești au avut loc numeroase întruniri, consfătuiri, conferințe, ședințe ale conducerii centrale (delegației permanente) a P.N.L.-georgist, la care a participat cu regularitate prof. Gh. Brătianu. Pentru întărirea legăturii organizației județene din Argeș cu centrala bucureșteană, la 15 noiembrie 1932, delegația permanentă în ședință de la Pitești a aprobat prin vot propunerea prof. Gh. Brătianu referitoare la alegerea conf. univ. Mihail A. Antonescu în funcția de vicepreședinte, rămânând în continuare președinte al organizației „Tineretul liberal” pe întreaga țară⁵. Până la data respectivă, misiunea de vicepreședinte a fost exercitată de avocatul Valeriu Arsenescu, doctor în științe juridice, care a solicitat înlocuirea sa, deoarece avea multiple sarcini pe linie profesională (ceruse retragerea din conducere înainte de 1 sept. 1932⁶).

Mihail Antonescu, conf. univ. la Facultatea de Drept și la Academia Comercială din București, a mulțumit delegației permanente pentru încrederea acordată și a făcut apel la toate forțele din Argeș ale partidului să aplice programele aprobate la nivel central și județean. Apoi a prezentat o amplă dare de seamă asupra situației interne și externe. Ioan Nițulescu, doctorand în științe juridico-economice, a subliniat calitățile noului vicepreședinte: „om cu înalte însușiri morale”, „un distins fiu al

³ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol II, partea a II-a, Editura Șt. Enc., București, 1988, p. 158 - 161, 698; Paul Dicu, *Din biografiile prof. univ. Emanoil N. Antonescu, Eftimie N. Antonescu, Mihail A. Antonescu și Istrate N. Micescu*, în „Argessis. Studii și Comunicări”, Muzeul Județean Argeș, Seria istorie, VIII, 1999, p. 343 - 344, 346 - 348, 355 - 361, 367 - 370, 373 - 375, 377; profesorii universitari Simion Mehedinți (membru al Acad. Române), Istrate Micescu, C. C. Giurescu, Mihail A. Antonescu, Radu Vulpe, Al. Procopovici (membru corespondent al Academiei Române); juriștii dr. N. Zigre, I. Zadig, Al. Serghiescu; arh. Matei G. Cantacuzino; generalii Arthur Văitoianu, Emil Castano ș.a. Pentru biografiile personalităților menționate, v. Ion Mamina și Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți (1916-1938)*, Edit. Silex, București, 1996.

⁴ Informații de la prof. C. Albu (1883-1970), membru al partidului georgist, din conducerea organizației orașului Pitești.

⁵ Ziarul „Presa”, IV, nr. 88, Pitești, 16 noiembrie 1932, p. 2.

⁶ *Ibidem*, nr. 84, 1 septembrie 1932, p. 1.

Argeşului⁷. De cele mai multe ori, după încheierea reuniunilor, prof. Gh. Brătianu se retrăgea la moşia sa din Răteşti-Argeş⁸.

Cu prilejul întrunirilor organizate în perioadele dintre alegeri şi în timpul campaniilor electorale, prof. Gh. Brătianu explica punctele de vedere ale partidului său referitoare la problemele politice, economice, culturale etc. La întrunirea din 20 iunie 1932, programată la clubul liberal-georgist din Piteşti, prof. Gh. Brătianu a declarat că nu este de acord cu apelul mareşalului Averescu „de a nu participa la alegeri sau de a realiza un front comun”. Partidul pe care-l conduce va acţiona singur deoarece „părăsirea luptei ar însemna o dezertare şi ar da loc la ivirea unor curente periculoase ce s-ar substitui partidelor de ordine”. Referindu-se la frontul comun al opoziţiei, liderul georgist „a socotit că, dimpotrivă, se impune ca partidul să lupte singur; unul din scopurile sale este de a înfăţişa ideea liberală înnoită şi înălţată, sensul luptei apropiate trebuie să fie triumful acestei idei”⁹.

Pe plan extern P.N.L. - georgist s-a pronunţat în anii 1930-1938 pentru apărarea păcii, respectarea tratatelor internaţionale, apărarea independenţei şi suveranităţii statului român, împotriva revizionismului. În Piteşti s-au desfăşurat mari manifestaţii antirevizioniste organizate de Liga antirevizionistă din România, secţiunea Argeş, şi de alte societăţi şi organizaţii, la care s-au alăturat şi organizaţiile politice oraşeneşti şi judeţene, inclusiv organizaţia georgistă. Evidenţiem amplele demonstraţii de la 28 mai 1933 şi 1 decembrie 1936. Dintre vorbitori s-au remarcat: conf. univ. Mihail A. Antonescu, juristul Stelian Popescu, preşedintele L.A.R. (pe ţară), fost ministru, directorul ziarului „Universul” ş.a.¹⁰. De asemenea, Mihail A. Antonescu a conferenţiat la Piteşti în noiembrie 1932, în sala bibliotecii Liceului „I.C. Brătianu”, liceu în care a fost elev, despre „Revizuirea tratatelor”¹¹. De reţinut că prof. Gheorghe Brătianu a fost primul om politic, şef de partid din România care a avut o întrevedere cu Adolf Hitler (1889-1945; numele la naştere Adolf Schicklgruber) în Germania, înainte de 1938¹². La înapoierea în ţară a informat pe membrii conducerii organizaţiei

⁷ Supra, nota nr. 5.

⁸ Moşia de la Răteşti, alcătuită din trei trupuri, a fost cumpărată de fraţii Ionel I.C. Brătianu, Constantin (Dinu) I.C. Brătianu şi Vintilă I.C. Brătianu de la moştenitorii Pantazi Rătescu (Arh. St. Piteşti, fd. Tribunalul jud. Argeş, d. 28/1908. De multe ori prof. Gh. Brătianu venea la Piteşti cu soţia sa Elena (n. Sturdza).

⁹ Ziarul „Presa”, IV, nr. 80, Piteşti, 30 iunie 1932, p. 2.

¹⁰ Paul I. Dicu, în *Contribuţii la Monografia Şcolii Nr. 3 „Ion Pillat” din Piteşti*, Partea a II-a, Edit. Pământul, Piteşti, 1998, p. 88-89, nota 134.

¹¹ Idem, *Din biografiile prof. univ. ...*, în „Argessis. Studii şi Comunicări”, Muzeul Judeţean Argeş, VIII, 1999, p. 356; Mihail A. Antonescu (5 noiembrie 1904, satul Cazaci, com. Cazaci, azi com. Nucet, jud. Dâmboviţa - 1 iunie 1946, Jilava) fiu al silvicultorului Aurelian N. Antonescu (n. Piteşti, 1862), fratele prof. univ. Emanoil şi Eftimie N. Antonescu. Mama lui Aurelian, Zoe, născută pitar Istrate Micescu, era sora prof. de liceu Nicolae Is. Micescu (1845-1925), primul prof. şi dir. al gimnaziului din Piteşti (1866), tatăl renumitului prof. univ. şi avocat Istrate N. Micescu, (1881-1951, în închisoarea de la Aiud). Astfel, Mihail N. Antonescu era nepot de văr primar al prof. univ. Istrate N. Micescu, ambii fiind profesori la Facultatea de Drept a Universităţii din Bucureşti, împreună cu unchiul lor prof. univ. Emanoil N. Antonescu (1870-1949).

¹² Unii oameni politici şi istorici au considerat că vizita în Germania a prof. Gh. Brătianu a marcat începutul orientării partidului georgist spre extrema dreaptă, orientare care s-ar confirma prin încheierea „pactului de neangajare electorală” din 25 noiembrie 1937, iar în anii următori prin voluntariatul său pe frontul de est (iunie - octombrie 1941) şi prin decorarea prof. cu ordinele germane „Crucea de Fier”, cl. a III-a şi cl. a II-a (v. ziarul „Curentul”, din 28 octombrie 1941, p. 1; prof. Gh. Brătianu avea gradul de cpt. rez. art.). De remarcat că prof. Gh. Brătianu a participat ca voluntar şi în primul război mondial. În anii 1940-1941 a fost urmărit de către poliţia legionară, mai ales după evenimentele din ianuarie 1941.

argeșene despre principalele probleme discutate și a comunicat impresiile din timpul vizitei.

În cadrul clubului piteștean Gh. Brătianu, președintele partidului și al organizației județene argeșene, împreună cu vicepreședintele și ceilalți membri din conducere, discutau și stabileau candidaturile pentru alegerile locale și parlamentare. De exemplu, pentru alegerile din 1931 au fost trecuți pe lista candidaților la Camera Deputaților: Valeriu Arsenescu, dr. în drept, av. (Pitești); Dinu Hodoroagă, mare proprietar (Dedulești); Gh. Stănescu, înv. (Rătești); ing. Mișu Baltă, mare proprietar (Pitești); preot Chiril Drăgoi (Vâlsănești); Nicu Băbeanu, mare proprietar (Perișani). În Senat: Mișu Lehrer, proprietar (Pitești)¹³. Pe lista alegerilor pentru Camera Deputaților, din 17 iulie 1932, au fost nominalizați următorii candidați: av. dr. Valeriu Arsenescu (Pitești); prof. univ. Valeriu Bulgaru, din partea conducerii centrale; av. C-tin (Tică) Popescu (Pitești); proprietarul Nicu Băbeanu, cpt. de rez. (Perișani-Argeș); preot V. Frujină; Șerban Mateescu. Pentru Senat: înv. Gh. Stănescu (Rătești)¹⁴. În localitățile din nord-vestul județului Argeș (în limitele interbelice), P.N.L. - georgist avea un număr însemnat de membri, de simpatizanți și de alți susținători neutri, de la care a obținut multe voturi.

Prof. Mihail A. Antonescu în calitate de membru în conducerea centrală a partidului, de președinte al organizației de tineret pe țară și de vicepreședinte al organizației județene Argeș, a efectuat vizite în diferite localități în care a asistat la întruniri, ședințe etc. În ziua de 26 septembrie 1933, la întrunirea de la Pitești au fost convocați șefii de sectoare și de organizații. Au participat numeroși cetățeni din oraș și din localitățile apropiate. După încheierea programului, organizația județeană a sărbătorit pe vicepreședintele Mihail A. Antonescu. La banchetul pregătit de restaurantul din Parcul Trivale, oferit „în onoarea D-nei și D-lui Mihail Antonescu”, în răspunsul la toasturile unor participanți, vicepreședintele s-a obligat „să dea Curții de Argeș strălucirea care i se cuvine, iar din Pitești să facă un Blaj al Vechiului Regat, întronând în Argeș o gospodărire cinstită și înțeleaptă”¹⁵. A redat, parțial, cuvintele rostite de Ionel I.C. Brătianu, ministrul Lucrărilor Publice, la inaugurarea liniei ferate Pitești-Curtea de Argeș (26 nov. 1897). Dintre membrii argeșeni ai partidului georgist, aflați la conducerile organizațiilor, s-au remarcat: avocații dr. Valeriu Arsenescu, C-tin (Tică) Popescu, secretar al org. județene, Niculescu, Nelu Stoenescu, Mărgineanu, Belea, C. Mănescu, Ioan Nițulescu, doctorand în științe juridice; profesorii de la Liceul „I.C. Brătianu”, N. Brânzeu (fost prefect), D.I. Ghimpa (fost director), V. Constantinescu, C. Albu; institutorul Gh. Nuțu (Pitești), învățătorii Gh. Stănescu (Rătești) și Marinescu; preoții Chiril Drăgoi (Vâlsănești), V. Frujină, Sorescu, farmacistul P. Stavăr; inginerul Mișu Baltă (Pitești); proprietarii Nicu Băbeanu (Perișani), M. Lehrer (Pitești), T. Diaconescu, fost senator (Pitești), Dinu Hodoroagă (Dedulești), Șerban Mateescu (Pitești); studentul P.V. Stănescu ș.a.¹⁶.

¹³ Ziarul „Presa”, III, nr. 62, Pitești, 17 mai 1931, p. 3.

¹⁴ *Ibidem*, IV, nr. 81, 10 iulie 1932, p. 3.

¹⁵ *Ibidem*, V, nr. 105, 30 septembrie 1933, p. 2.

¹⁶ Informații obținute de la C. Albu, prof. la Liceul „I.C. Brătianu” din Pitești, membru al P.N.L. - Gh. Brătianu.

Prof. Mihail A. Antonescu, bineînțeles, cu asentimentul și la solicitarea prof. Gh. Brătianu, a mijlocit întâlniri și convorbiri între unii șefi de partide politice. Pe baza înțelegerilor stabilite înainte de alegerile parlamentare din decembrie 1937, s-a semnat „pactul de neagresiune electorală” (25 noiembrie 1937), între P.N.Ț., Garda de Fier și P.N.L. - georgist. Pactul a fost aspru criticat de către organizațiile democratice și de majoritatea cetățenilor din întreaga țară.

Pentru a contracara acțiunile regelui Carol al II-lea, care urmărea instaurarea unui regim de dictatură personală, la 10 ianuarie 1938 grupările liberale s-au unit sub conducerea lui Dinu I.C. Brătianu și prof. Gheorghe I.I.C. Brătianu. În vederea alegerilor parlamentare fixate în luna martie 1938, pe lista de candidați ai P.N.L. (unificat), la 31 ianuarie 1938, pentru județul Argeș au fost înscrși prof. Gh. Brătianu și prof. Mihail A. Antonescu¹⁷. Se știe că alegerile nu au mai avut loc din cauza evenimentelor petrecute în februarie 1938: înlăturarea guvernului Octavian Goga - A.C. Cuza (10 februarie 1938), decretarea noii Constituții (20 februarie 1938) și promulgarea ei (27 februarie 1938), prin care s-a legiferat restaurarea dictaturii regale și încetarea regimului parlamentar democratic. La 30 martie 1938 partidele politice au fost dizolvate¹⁸.

¹⁷ „Magazin istoric” nr. 4/1991, p. 30.

¹⁸ Bibliografia istorică a României (BIR), v. lucrările incluse în vol. I, III-IX, capitolele referitoare la perioada anilor 1930-1938.